

PŘEDMLUVA

„Vie“ Tuto se počíná kronika

*Mnozí pověsti hledají,
v tom mádřě a dvorně činie,
ale že své země netbají,
tím svůj rod sprostestvím vinie.*

5 *Nebo by se do nich které cti nadieli,
své země by knihy jměli,
z nichž by svůj rod větken zvěděli,
a odkud sá přišli, věděli,*

„P 10“ (1) *a cožli sá zlého trpěli
a která sá se biti směli.*

10 *Jáz těch křeh dímo hledají
a vězdy toho žďdaji,
aby se v to něšto mádrý uvázal
a všě české skutky v jedno svázal.
A dotad sem toho žďdal,
donidž sem toho právě nezbadal,
15 že se v to nikse nechce odati,
proto se sám v to musím uvázati.*

*Ale věz, žeť úsilno jest tu kroniku psáti,
(nebt musím z rozličných jednu shledati),
nebt to za jisto povědě,
20 žeť nikdich cělě kroniky nevědě,
nebt jeje psáti nevelmi sá snažni byli,
proto sá mnoho opustili,
jedno o svém kraji a jiného málo mlúviece
a mnoho rozličného opustiece,
25 (někde velmi krátiece)
a tím pravý sled strátiece.*

Nalez kroniku u kněze starého u Boleslavi,

ta všetky jiné oslavi,
ta mi jistě vlastní boje zpravi
30 (a mnoho neznámého vypraví).
Proto, budešili pražskou nebo břeňovskou krcničku čísti,
tiem se právě ujisti,
že na ní jest mějte postaveno,
ale slov více mluveno,
35 a opatovičská, ta často bláď,
ačť více mluví, však sobě sláď;
vyšehradská mi se najměte slíbila,
ale najlepšiet jest na Boleslavi byla.
To račte všichni věděti,
40 žeť se já chci te držěti.
Ale nalezněšili kde co jinak než tuto mluveno,
věz, žeť to jest mů volli neproměňeno,
ale jakž tam jest postaveno,
takežť jest i mnú tuto ustaveno.

L 10
45 Řěči prázdne, jelikož mohu, myšli ukrátiti,
avšak smysl celý myšli položiti,
aby se tiem mohl každý raději učiti
a k svému se jazyku | více snažiti.
Neb uslyšě múdrý řěč múdrú múďřějši bude
50 a túžebný tiemto túhy zbude.
Jáť tuto sprostně položi
a na to lepšieho proši,
aby pro naše země čest
i pro našich nepřátel lest
55 opravil mú řěč rýmem krásným
a oslavil hláholem jasným,
a mne tiem nehanějš,
by řekl: „Plete se a neuměje“.
Jáť se v tom dobřě znaji,
60 jedno žeť o svém jazyčě tbaji.
Toť mě jest k tomu zbudilo
a mě k úsilí připudilo.

KAPITOLA I

z knihy *„Dějiny“* 1. dílu
Ot Babylonské věže a o sedmiciát jazycích

V. 10

Když vešken lid pro svú vinu
kromě osmi vodú zhynu,
tedy ti, již biechu ostali,
od vzhodu slunečného vstali,
5 ku poledni se vězdy brachu,
nebo plni biechu strachu,
potopy se vždy bojiece,
sami sobě v tom nevěfiece.
Když na jednom poli biechu,
10 jemužto Sennar diechu,
tu nemúdrú radu vzechu
a právě podobnú k smiechu
řkúc: „Postavimy věži sobě,
ta bude vysoká až do nebě!“
15 A když tu věži děláchu,
tvrdými cihlami ji skládáchu,
klí miesto vápna jmějjechu —
a všickni jednu řěč mluviechu.
Bohu se jich dielo neslibi
20 i jich jazyky tak zmyli,
že bratr bratru neurozumě,
ale každý svú řěč jmě.
Tu svého diela přestachu
a druh ot druhu se pryč brachu.
25 Každý těch vlast sobě ustavi
a ot těch se vzněchu rozlični nravi;
ti sobě osobichu země,
jakž i dneš má každá své jmě.

L 10

V. 10

30 Mezi nimi Srbové,
tu, kdež bydle řěkové,
podle moře se usadichu,
až do Řěna se rozplodichu.

KAPITOLA 2

(V, b^a) O počátcích jazyka českého

V srbském jazyku jest země,
jiež Charváty jest jmě.
V tej zemi bieše lech,
jemuž jmě bieše Čech.

5 Ten se mužobojstva dočini,
pro než svú zemi provini.

Ten jmějieše bratrův šest,
pro něž jmějieše moc i čest,
a ot nich mnoho čeledi,
jež jedné noci | Čech osledi.

L, ja

10 I vybra se se vším z země,
jiež bieše Charváty jmě.
I bra se lesem do lesa,
dědky své na plec nesa.

15 A když dlúho lesem jde,
k velikému hvozdu dojide.
Tu se steště čeledi jeho.

Vecě Čech: „Ach, běda skutka mého,
že *jsite vy* pro mě v tej nůzi
a jsú pro mne váši domové hustí luzi.“
20 I vecě Čech k svému sboru:

„Pójdem pod tuto horu,
dětem a skotu odpočinem
a snad se tu s túhú minem.“

25 Zajtra u prvěj zóřě
by Čech sám sedmý na tej hóřě,
s niež všicku zemi ohléda,
a dále jim jiti neda

30 řka: „Máme zemi po svéj vůli,
budú nám zde plni stoli,
zvěři, ptákův, ryb, včel dosti,
ot nepřátel dosti tvrdosti.“
Jako by se dnes na púšti stalo,

kdež by jim nic nepřekázělo.

(1) A země horami obložena
a nad jinými výše položena.

A to po tom můžeš znamenati,
že málo ček může v ni vnikati,

(5) neb se bez mála všechny v zemi rodie
a z této do jiných zemí chodie.

35 Ale že s té hory na zemi zřechu,
proto tej hóřě Říp vzděchu.

Prvé chleba nejmějiechu,
jedno maso a ryby jediechu.

Prvé léto laz vzkopachu,
druhého léta rádlem vzórachu.

L, ja

40 Ale že jich starostě Čech diechu,
proto zemi Čechy vzděchu.

Ti lidé věrni sobě biechu
a vše zbožie obecně jmějiechu

45 Komuž se co nedostáváše,
u druha jako své mějieše.

Jeden obyčej zly jmějiechu,
že manželstva nedržiechu.

50 Tehdy ijedna paní mužem jista nebieše
a jeden muž mnoho žen jmějieše.

Právě skotsky přebýváchu,
na každý večer nového manželstva hledáchu.

Súdcě nejmějiechu,
nebo sobě neškodiechu.

55 Pakli se kdy stala která váda,
u stařjšieho budieše rada,

aby právo učinili
a pravému škody polepšili.

(1) Tehdy všicka země závary nejmějieše,
neb zlodějův v nie nebieše.

60 Minu let velmi mnoho,
že se držě ten lid obyčěje toho.

45 Však Čechové ctně Šváby pobichu,
ale mezi sebou všechny koně zbichu.
Ctibor z Uherska, ten tu mezi nejlepšími bieše
a ten mnoho věznův dobrých domův přivodieše.

KAPITOLA 101

(V 200^a) O Albrechtovi, římském králi, vrahu českém

L 900 Na léto Albrecht, vrah český, počě do Čech jíti
a chtě přěkotem český jazyk zatratiti. |
Chlapi s kosami s ním jdiechu,
ti vše obilé na poli sieci chtiechu,
5 aby Čechy hladem sě rozlezi
a Švábi u pustú zemi vešli,
hradův by nemohli držěti
řkúc: „My budem u městech ležěti,
nám z jiných zemí ztravu povezu
10 a Čechové hladem s hradův i z země pryč polezu,
(P 416^b) (1) *ač jim však dámy s životy ojíti.*“
A tak chcieše Čechy zahladiti.
Ale ten bůh, jenž právě súdí,
jinak to všecko rozkludí.

*Jda do Čech, když sě přěs Rjn poveze,
Ješek, jeho synovec, na strýci sě sveze.*
15 Ten jinoch šlechtný zabi tu strýcě svého
a tiem i pomsti krále, ujcě bratra svého.
Ten Ješek byl z sestry krále českého,
a proto i zbavi Čechy vraha nemilostivého.
I takeže neslušalo, jedno od svého sníti,
20 jenž tak nevěrně směl svého sestřencě zabiti.

KAPITOLA 102

(V 200^b) O českých pánov zlych obyčejich

L 900 Pak sě čeští páni zlych obyčejův přijechu,
za obyčej v kostky hrajechu.
Toho sě naši páni sami přijeli,
z něhož dřeve lotrovi za zlé jměli
5 řkúc: „To v jiných zemiech lotři činie |
a velikým bláznovstvem sě vinie.“
*Obyčje sě zlého přijímáchu
a dobrého nic netbáchu.*
Chcešli sě cizich obyčejův ty přijieti,
10 hlédaj, móžešli v které zemi to uzřieti,
by cizozemcě při sobě měli
a v svú radu je púšťěli.
By vy sě zéhož přijeli,
toho by úžitek i čest měli.
15 Ale ot zlého nectného sě obyčje přijieti,
to jest, ztratiece ctné jmě, zlé jmieti.
A pro zly příklad na svój již jazyk nic netbají
a za čest v kostky hraji.
20 Tehdy sě jechu bez popruhův kláti
a paní jim za dary počěchu chrústy sláti.
Jechu sě cizím paním slúžiti;
toho bieše viece, ale mrzí mě i mluviti.

Tak páni svú kratochvíli jmiechu
a menší zemi hubiechu.
35 Neby, kto za právo sě postavě,
ni kto české cti opravě.
Páni kostku, *klánie plodiechu*
a měščeně s hostmi o nich sě radiechu.
Neb měščeně nesmějiechu nikam vyněti,
40 proto jim děle také nemohu hověti.
Pan Jindřich a pan Jan v Sedci biešta,
Rejmut a Hynek Hynkovic z Dubé u Pražě svú
kratochvíl | a útěchu jmiešta.

Ty pány Horníci s měšťany jednoho dne jechu
a životy jim úmred otjieti chciechu.
35 Toho někteří učiniti nechciechu,
avšak je tvrdě schovachu.
Již vidíte, ktož na vysokém stavu má výhledí,
a vždy kratochvil máje, na radě nesedí,
ten má v svú rukú jistú škodu
40 i jemu i svému rodu.
Ta sě hanba šlechticóm nikdy dřeve nedávala
a ta přihoda jiným chlapóm vnađu dala.
By chtěli právě rozuměti,
nedali by jim v Čechách té moci jmieti.
45 Neustavičnit sú časové,
již dnes stříebro dávají, snad zajtra budú vrahové.
Chlap svú volí tobě nic nedá,
pánkaje tobě, svého časa hledá;
moci lit bude kdy s tě býti,
50 kážet své i s lichvú zaplatiti.
Již vidíte, páni, dobrěli ste rady,
dávajce v zemi Němcóm hrady.
By byli vás nejměli kde chovati,
nedrzli by byli na vás vstáti.
55 Přietelé těch pánóv dotad sě ručiechu,
až | je však i vypravichu.
Však za chlapie syny své dcery odati musichu,
ale však jim potom jich děti vrátichu.
Neb dietky o rocě a málem stařějšie biechu,
60 a šlechtné děti u Horníkův zemřieti chciechu.
A proto je i vrátichu,
a také že přietelé za to mluvichu.

L 91b

KAPITOLA 103

O Korutanského potupení

(V 286^b)
Kněz od pánóv u potupě bieše,
takže často jiesti nesmieše.
Pozvav sobě na pomoc rodicě svého,
Bedřicha, markrabí míšenského,
5 mnohým nevěra sě zdieše,
že Míšenský u mále po zemi jezdieše,
zemi přěkotem hubieše
a niktož mu toho nebránieše.
Před Hory bez strachu jede,
10 *ottad pak před Prahu přijde.*
Kněz u městě bieše,
Míšňany v město pustiti chtieše.
Měštěné sě rozdělíchú:
Kokotovici a Volframovici s Čechy biechu,
15 Velflovici a Od kamene sě s Míšňany slichu
a jim pražské město zradichu.
Když Míšněné tehdy u město chtiechu vstíti,
jiná strana chtieše brániti.
Vitek Ojietovic, ten tehdy na hradě sedieše.
20 Ten dospěv, vnide u město spieše,
chtě měšťtanóm pomoci,
ale nemože proti moci.
Neb Kokotovici s Volframem na špitál běžiechu
a Míšněné již u městě volni biechu.
25 Velflovici Vítka na Novém Městě řetězem přěpěchu
a tu jeho i lidi zbiti chtiechu.
Ale však sě té síle obránichu
a koní mnoho ztratichu.
Ale že řetězy biechu přěpěti,
nejmiechu kudy vynstí.
30 Tehdy Súdek, silné dietě,
jednú ranú řetěz mečem přětě.
Viděch, když na hrad jediechu,
ano po pánu Vítkovu oři třěva sě vlečiechu.

L 92a

35 Volfram spítal oséde,
z druhe strany mosta Pavák Lubický séde.
Oboji mostu dobřé brániachu
a pro ně Míšněné u mész vóle nejmějiechu.
Potom se umluvichu
40 a věžě, ospítala a pražského hrada knězi stúpichu.
Kněz hrad poručí Heřmanovi Zvieřetickému,
rytieři mladému, ale přěšlechtoému,
do něhož vieru, hrdinstvo, žědrost vzwědě
a příslovie zlého ijednobo do něho | nevzwědě.

L 91b

KAPITOLA 104

(V 99a)

Ot Míšněnského nemilesti

Pak té nemúdrosti kněz se dopusti,
že v témdni, Heřmanovi hrad ojem, Míšňany naň vzustí.
Míšněné jechu se země hubíci,
a Čechy jímajíce, žalostivě mučíti
5 Nemohlili dáti korčě ovsu, Čecha zabichu,
nebo jej jinak úsilé jeho zbavichu.
Dlani jim prořezujíce, žini jim provlačiechu
a tak je nebožátka po hradu i jinudy vodiechu.
Kněz to vida, se smějicie,
10 ni jim kdy co pro to dieše.

Vilém Zajiec, nelstivý přiel jazyka svého,
ten udatný šlechtic je se žěleti tobo zlého.
Dostřěh se jich, zbi jich mnoho,
nebo biechu hodni toho.
15 Ten šlechtic věrný Míšňanom cti ukráti,
ni se smiechu viec na tu stranu pak proň postáti.

166

O českém boji s Míšňany

Čechy se před hradem položichu
a na přědhradí Korutany a Míšňany pobichu.
Ten Vítek Ojiefovic hrdinsky | se jměl
20 a ten šlechtný rytieř prvý nepřátely projel.
Ale již právě jat bieše,
by se neopravil spieše.
Tu zabichu Kamýka, rytieřě udatného,
a Čechové jechu Apšitejněšě, hrabi korutanského.
25 Tu pán Jan z Strážě udatně po nepřátelých jdieše
a ovšem po nich v hrad vendieše,
by byl s ním most u přiekop neletal.
Na ten boj jsem jáz z města hlědal.
A když Čechy s Němci boj jmiechu,
30 tehdy Čechové Němce u městě bijiechu.
V zástupiech Čechy po městě chodiechu,
ale Němci v svých domiech zatvoření sediechu.

L 91a

KAPITOLA 105

O velikéj povodni

(V 99b)

(L 98a)

L 98b

Léta ot narozemie syna božieho
po tisici po třech stech desátého |
v rozličných krajích taká povodeň byia,
jakž mnoho vsí i s lidmi zahubila.
5 U Litomyšle v Heřmanicích tanec i s pišcem vzala.
A ta božie spústa den svatého Jakuba se stala.
Druhý den v Kladšě přědměstie bliz vše potopila
a tu na dva tisíce lidu ztopila.
Zvieřata pod Kladsko na kládě řevúce ploviechu,
10 domové cěli a v nich lidé sediechu.
Tu otec od syna, máte od dceře,
syn ot otcě, dcí od mateře
prýč plovúce, žalostivě odpúštěnie bráchu,
muž ot ženy, žena ot mužě; nebo svú smrt znamenáchu.

dva oračá >
oročá

167

- 15 Již tonúce, však v nádeji druh druhu sě zpoviedáchu,
a přátelé, po nich hlediece, s pláčem vlasy s svých hlav dráchu.
Pak na dřevě kolébky s dětmi nalezechu
a domovité věci po dřieví zbieráchu.
Tiem přásem voda mnoho vsí zkazila
20 a mnoho lidí ztopila.
(1) Smiluj se pán bůh nad nimi
i nade všemi jinými křestany.

KAPITOLA 106

(Vjob^a)

Ot krále Jana nynějšíeho šlechtného

L 93a)

Když Čechové uzřechu,
že v Korutanském statku nemiechu,
královnu Elžku za Jana ciesařovicě dachu
a toho hrabí z Licmburka na královú stolicí pozvachu
5 a Korutanského pro Míšňany zahrachu
a Jana, hrabí z Licmburka, korunovachu.
Toho krále rač, bože, dlúho uzdraviti
a rač jeho, tvorče, naučiti,

L 93b

- aby milořval zemany
10 a v své radě mieval české pány.
Neb jemu cti jest s nimi dořiti
a bez nich nemóř země upokojiti.
Anebo jemu zemanóm uvěřiti,
nebo se cti z země řiti.
15 Pánóm razi múdru býti,
kdeř mohúc, pokoj řiniti.
Neb vem jest lépe země samým pokojiti,
neř nepřietelé váší budú vás súditi,
dobřých jinochóv v sobě nehúbiece,
20 neb vem jich v skóřě třeba bude více.
Razi vám, smysl svůj při sobě jmějte,
hostí v zemi nepóřtějte.
Nechcete-li v tom múdři býti,
Bude škyra na sě dlubny řiniti.

- 25 Razi vem, příděli které volenie,
chovajte sě skrzě les na křivá drva chozenie.
Coť sě tiem miení, znamenaj:
vol svůj jazyk, cizieho nechaj.
Pomni, čemu tě Libuř učila,
30 jenř v své řři nikdie nechybila.
Mnoho by bylo jiného mluviti,
ale v tom chci dosti učiniti.
Ta kronika mluví od narození syna bořieho
do léta po tisíci po třech stech po desieti čtvrtého.